

LAİKLİK

Türk ve yabancı bütün bilim adamları Atatürk inkılâbının en önemli ögesi olarak laikliği kabul ederler. Gerçi Türk inkılâbı, içinde taşıdığı ilkelerle bir bütündür. Ama bu bütünün dayandığı iki ana temel, milliyetçilik ve laiklik, öteki ilkeleri sağlamaştırır.

Laikliğin kısa tanımı, daha önce belirlenmişti. Yeniden özetleyecek olursak, laiklik; devlet düzeninin ve hukuk kurallarının dine değil, akla ve bilime dayandırılmasıdır.

Çok uzun bir zaman hemen hemen bütün insan toplulukları, dinlerin koyduğu esaslara göre yönetilmişlerdir. Çünkü insanların akıl ve bilim alanlarında olgunlaşması kolay olmamış, uzun bir zaman almıştır. Bu dönemde insanlar, kendi akıl ve iradeleri dışında kalan birtakım güçler tarafından yönetildiklerini kabul ederek rahatlamışlardır. Bu sebeple, devletlerle özdeşleyen dinler ve din adamları, giderek büyük ölçüde güçlenmiş, gelişen insan zekisinin önüne engeller koyarak varlıklarını sürdürmeye çalışmışlardır.

Dinler, inanç kavramına dayanırlar, ister ilkel olsun, ister gelişmiş, her dinin temeli belli varlıklara ve olgulara tartışmadan inanmaktır, insanlar özellikle ölüm gibi en ürkütücü olay karşısında inanç dünyalarını zenginleştirmiş, dinsiz yaşayamaz duruma gelmişlerdir. İnsanoğlunun evren ve ölüm karşısındaki çaresizliği, zengin inanç sistemleri doğurmuştur. Bu çaresizliğe karşı tek sığınılacak yerin din oluşu, dinlerin insanları yönetmesi sonucunu vermiştir, ilk zamanlar için bu bir zorunluluktur. İnsanlar arasında düzen ve barışı sağlamak için dinin buyruklarına ihtiyaç vardı. Ölümsüzlüğe erişmek isteyen insanları, hayatta iyi davranışlara yönlendirmek için dinler hukuk kuralları da koydular ve bu kuralların uygulanmasına titizlik gösterdiler.

Özellikle ileri dinlerin koyduğu baş hukuk kuralları, aynı zamanda evrensel ahlâkı da yansıtır. Hiçbir din, insanlara erdemsiz yaşamayı, hırsızlığı, yalancılığı, zinayı, adam öldürmeyi buyurmaz. Tersine, bütün dinler ahlâklı ve erdemli yaşamayı buyururlar.

Dinler arasındaki farklılıklar, Tanrı ve ibadet anlayışından kaynaklanmaktadır. Böylece her din, tek ve üstün gerçeği temsil ettiğini ileri sürdüğünden dinler arasında

bir birlik görülmemektedir.

Çok ileri ve üstün bir din olan İslâmlık, kısa sürede inanç sistemini birçok millete benimsetmiştir. Hazreti Muhammed'in ölümünden sonra Müslümanlık hızla gelişti. Büyük İslâm bilginleri, ilkçağın akılcı filozoflarını yeniden gün ışığına çıkardılar, öyle ki, Batılı bilginler bu filozofları Müslümanlardan öğrendiler. Müslümanlık bu akıl çağında büyük aşamalar yaptı. Tanrının insanlara doğru yolu görmesi için akıl verdiğini söyleyen bilginler, İslâm dininin ilerlemesinde büyük rol oynamışlardır. Onları destekleyen halifeler de çıkmıştır. Böylece Müslümanlık aşağı yukarı üç yüz yıl Tanrının gösterdiği yolda gelişmiştir. Akla dayanan bu gelişme sırasında İslâm Hukuku da günlük hayata uydurulmuştur. Ne yazık ki, bir süre sonra bu gelişme durdu, İslâm dünyasında aklın yerini, tutucu ve durgun bir inanç kapladı. Bu görüşün sahipleri, akıl yolu ile değil, sadece inançla yaşamak gerektiğini savunuyorlardı. Bu görüş kısa sürede yaygınlaştı, İslâm dini ve hukuku donup kaldı. Buna karşılık akıl yolunu Müslümanlardan öğrenen Batılılar, bu esasları geliştirmekteydiler.

İşte Türkler Müslüman oldukları vakit, İslâm dünyasında durgunluk başlamıştı. Türkler, üstün yetenekleriyle kısa sürede İslâm dünyasına egemen oldular. Çok içten inandıkları Müslümanlığı Hıristiyanlara karşı korudular, İslâmlığı Anadolu'ya ve Balkanlar'a yaydılar, ama onlar güçlerinin doruğunda iken Batı'da da akıl çağı başlamıştı. Büyük akılcılar, bir zamanlar Müslüman bilginlerin dedikleri gibi Tanrının insanlara verdiği en büyük hazine olarak akıllı gördüler. Böylece Batı'da bilim ve hukuk akla dayandırılmaya başladı. Burada hemen şunu belirtmekte yarar vardır: Bu büyük akılcı akıma karşı, orada da kilise diremiştir. Ancak bu direnme yeni mezheplerin (Protestanlık) doğmasına yol açmıştır. Bu yüzden Hıristiyan dininin bir bütün olarak akılcılığa karşı durması imkânı kalmadı. Kilise giderek yenilikleri kabul etmeye başladı. Nihayet XVIII. yüzyıl sonunda çıkan Fransız İhtilâli ile laiklik, devlet ve hukuk düzenine egemen oldu. Yani devlet, dinin etkisinden arıtıldı. Ama ayna zamanda din özgürlüğü de kabul edilerek, devletin vatandaşın vicdanına karışmayacağı, herkesin inancında serbest olduğu esası konuldu.

Osmanlı Devleti'nin bu gelişmenin dışında kaldığını biliyoruz. Atatürk belki de İslâmlığın parlak çağına dönüş yaparak, zamana ve akla uymayan, eskiyen hukuk kurallarını bir yana bırakarak devleti laikleştirmiştir. Ama İslâmlığın inanç ve ibadete

dayanan kurallarına hiç dokunmamıştır.

Atatürk kesinlikle dinsiz değildi. Şu sözleri söyleyen Atatürk'ün dinsiz olduğu, laiklikle dinsizliği getirdiği söylenebilir mi? : "Tanrı birdir, büyüktür. Bizim dinimiz en makul (akla uygun) ve tabii (doğal) bir dindir. Ve ancak bundan dolayı da son din olmuştur. Bir dinin tabii olması için akla, fenne, ilme ve mantığa uyması gerekir. Bizim dinimiz bunlara tamamen uygundur... Ey millet, Allah birdir, sanı büyüktür. Peygamberimiz, Efendimiz Cenabı Hak tarafından insanlara dinin gerçeklerini bildirmeye memur ve elçi olmuştur... İnsanlara feyz ruhu vermiş olan dinimiz akla, mantığa, gerçeğe tamamen uyuyor. Bu sebeple en mükemmel dindir... Varlık dünyasının bütün kanunlarını yapan Cenab-ı Haktır... Dinime, gerçeğin kendisine nasıl inanıyorsam buna da öyle inanıyorum". Atatürk bunlar gibi daha birçok söz söylemiştir.

Atatürk'ün akla uygun bir uygulama istediğini belirten şu sözleri, ne derin anlamlar taşımaktadır: "Büyük dinimiz, çalışmayan insanlıkla ilgisi olmadığını bildiriyor. Bazı kimseler modern olmayı kâfir olmak sanıyorlar. Asıl küfür onların bu zannı (düşünce)dir. Bu yanlış yorumu yapanların amacı; İslamların kâfirlere tutsak olmasını istemek değil de nedir?"

"Bizim dinimiz milletimize, düşkün, miskin ve hor görülmeği tavsiye etmez. Tam tersi, Allah da Peygamber de insanların ve milletlerin yücelik ve şerefini korumalarını buyuruyor... Bizim dinimiz için herkesin elinde bir miyar (ölçüt) vardır. Bu miyar ile hangi şeyin dine uygun olup olmadığını kolayca takdir edebilirsiniz. Hangi şey ki, akla, mantığa, toplumun çıkarlarına uygundur, biliniz ki o, bizim dinimize de uygundur, o şey dindir. Eğer bizim dinimiz aklın, mantığın uyduğu bir din olmasaydı, en mükemmel ve en son din olmazdı".

Görülüyor ki, Atatürk bilgisiz ve çıkarıcı kimselerin milleti din adına sömürmesine karşıdır. O, devlete, hukuka ve bilime can verecek kuralların akla, mantığa uygun olmasını istemektedir. Atatürk, daha 1927 yılında dinin siyaset aracı olarak kullanılmasından doğacak sakıncaları ve çıkar düşkünlerini şöyle anlatmıştır:

"Masum halka beş vakit namazdan başka, geceleri de namaz kılmayı vaaz etmek ve öğütlemek, belki de ömründe hiç namaz kılmamış olan bir politikacı tarafından vâki olursa, bu hareketin hedefi anlaşılabilir olur mu?" Atatürk'ün yıllarca önce söylediği bu sözler ne kadar düşündürücüdür.

Laiklik devletin temeli olunca, akla dayanan uygulamalarla millet zaman yitirmeden çalışma ve kalkınma imkânı bulur. Devlet vatandaşın inancına karışamaz; daha Önce de belirtildiği gibi inançlar çeşitlidir. Herkesi bir doğrultuda inanca zorlamak olmaz. Bu herşeyden önce demokrasiye aykırıdır. Demokrasi, bir özgürlük rejimidir. Bu sebeple demokrasilerde devletin tek bir dini vatandaşlara benimsetmeye çalışması düşünülemez. Bu davranış demokrasi kavramına uymaz. Hem Kur'an "dinde zorlama yoktur" diyor. Bundan başka Kur'an ve Hazreti Muhammed devlet yönetiminde akla dayanılmasını isteyen pek çok buyruklar vermiştir.

Demek ki, laiklik vatandaş inancının en sağlam güvencesi oluyor. İnanç özgürlüğü devletçe sağlanıyor. Herkes inancında ve ibadetinde serbesttir. Laikliği, resmi politikası dinsizlik olan rejimlerden kesinlikle ayrı tutmak gerekir. O tür rejimlerde devlet dine karşıdır. Vatandaşın dinsiz olarak yetişmesi için gereken her türlü tedbiri alır. Atatürkçü laiklikte ise, devlet işlerine karıştırılmaması koşulu ile tam bir din ve inanç özgürlüğü vardır.

Türk Devleti aynı zamanda nüfusumuzun yüzde doksan beşinden fazlasının inanç sahibi Müslüman olduğu gerçeğini de görmüştür. Müslümanların inanç ve ibadet hizmetlerini devlet yüklenmiştir. Din eğitim ve öğretimi yapan kurumlar açılmış, buralarda Atatürkçü, aydın, akılcı, laik din adamları yetiştirmeye hız verilmiştir. Hiçbir dönemde Anadolu'da Cumhuriyet dönemindeki kadar cami yapılmamıştır.

Türk milleti ve Devleti varlığını ancak inanç özgürlüğü içinde, çağın gereği olan akıl ve bilim kavramlarının yolunda, insancıl bir laikliği benimseyerek sürdürebilir. Geriye dönüş mümkün değildir. Böyle bir tutum zamana ayak uyduramamak, çağın dışında kalmak olur.